

مراحل پرهیز از شبه اطلاعات و ضد اطلاعات در بافت سلامت: بیان دیدگاه

زهرا کاظمپور^۱، حسن اشرفی ریزی^۲

بیان دیدگاه

دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۴/۲۵

پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۵/۱۴

تاریخ انتشار: ۱۴۰۰/۵/۱۵

ارجاع: کاظمپور زهرا، اشرفی ریزی حسن. مراحل پرهیز از شبه اطلاعات و ضد اطلاعات در بافت سلامت: بیان دیدگاه. مدیریت اطلاعات سلامت ۱۴۰۰؛ ۱۸ (۳): ۱۳۷-۱۳۵

مقدمه

در زیست جهان اطلاعات، انسان‌ها با اطلاعات درست و نادرست مواجه هستند. اگر تولید این اطلاعات نادرست به طور سهوی اتفاق بیفتد، شبه اطلاعات (Misinformation)، اما اگر به عمد و با انگیزه نادرست صورت گیرد، ضد اطلاعات (Disinformation) نامیده می‌شود (۱). به هر جهت، گرایش عمومی انسان‌ها به استفاده از اطلاعات معتبر است، اما گاهی نیز به دلایل مختلف، افراد گرفتار تولید و استفاده از اطلاعات نادرست می‌شوند. اکنون اگر فردی قصد داشته باشد که خود را از گرداب و باتلاق اطلاعات نادرست نجات دهد، چه باید بکند؟ در کتاب «اصول بازاریابی» راه‌حلی برای کمک به مصرف‌کننده برای خرید کالا و خدمات ارائه شده است که با بهره‌گیری از مراحل آن یعنی شناخت نیاز، کسب اطلاعات، تجزیه و تحلیل اطلاعات، خرید و در نهایت، رفتار پس از خرید (۲) و تطابق آن با موضوع پرهیز از شبه اطلاعات و ضد اطلاعات در بافت سلامت، می‌توان از آن در این زمینه استفاده کرد.

کشف شکاف دانشی: گاهی افراد به دلایلی مانند بهبود کیفیت زندگی، افزایش آگاهی، جبران افکار، عقاید و رفتار نامطلوب گذشته و شناخت بیشتر و بهتر واقعیت‌ها، انگیزه و تمایل کافی برای پرهیز از اطلاعات نادرست پیدا می‌کنند. به عنوان مثال، در حوزه سلامت، فرد ورزشکار با کسب اطلاعات دربارگی نادرست، آسیب جدی به خود یا دیگران وارد کرده است یا این که تبعات چنین رفتارهایی را از دیگران یا رسانه‌ها شنیده؛ هرچند در ابتدا چندان به آن‌ها پایبند نبوده است، اما همین شواهد، انگیزه قوی برای پرهیز از اطلاعات نادرست را برای وی ایجاد می‌کند. در واقع، وجود خلأ و شکاف دانشی و همچنین، برخی شواهد مبنی بر آسیب‌زا بودن، وی را به سمت تغییر رفتار هدایت می‌نماید.

جستجو و کسب اطلاعات: در مرحله قبل، انگیزه کافی برای کسب اطلاعات در فرد ایجاد شده است. اکنون لازم است منابع معتبر کسب اطلاعات را شناسایی کند. با وجودی که منابع کسب اطلاعات غیر معتبر بسیار زیاد است، اما منابع معتبر نیز با وجود زیرساخت دسترسی عموم مردم به کسب اطلاعات سلامت معتبر مانند کتابخانه‌ها، سازمان‌های متولی سلامت و... در هر حوزه‌ای وجود دارد که فرد لازم است آن‌ها را شناسایی نماید. برای مثال، در زمینه اطلاعات دارویی (مانند مکمل‌ها و داروهای رژیمی)، پزشک متخصص و متعهد و سازمان‌های معتبر مرتبط با وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، منبع معتبری است و نه گروه‌ها و کانال‌ها غیر معتبر در رسانه‌های اجتماعی.

ارزیابی اطلاعات: پس از جستجوی منابع اطلاعاتی، در مرحله بعد باید معتبرترین آن‌ها شناسایی گردد. لازمه این شناخت، مجهز بودن فرد به سواد اطلاعاتی، توانایی تفکر انتقادی و قدرت نقد منصفانه است. در برخی حوزه‌ها لازم است فرد علاوه بر کسب اطلاعات از منابع معتبر مانند کتاب‌ها، با متخصص آن حوزه حتماً هم‌فکری و مشورت داشته باشد. به عنوان مثال، در زمین مصرف مکمل‌ها لازم است فرد با متخصص تغذیه مشورت نماید و سپس اقدام به مصرف نماید؛ چرا که مصرف این نوع داروها بسته به شرایط فیزیولوژیک هر فرد متفاوت است و نمی‌توان نسخه واحدی برای همه افراد در نظر گرفت.

تصمیم به پرهیز از شبه اطلاعات: در مرحله قبل، فرد ضمن ارزیابی اطلاعات مختلف، به این جمع‌بندی می‌رسد که برخی اطلاعات نادرست است. به طور مثال، مادر باردار با کمک پزشک معتبر به این جمع‌بندی می‌رسد که خوردن این نوع غذا با توجه به شرایطی که دارد، نادرست است؛ با وجود این که در رسانه‌ها یا گفتگو با دوستان و آشنایان توصیه دیگری دریافت کرده است، اما به جزء اهمیت تشخیص دقیق، جنبه دیگر این است که هر رفتار یا اقدامی تحت تأثیر دو عامل اساسی «طرز تلقی دیگران و پذیرش تبعات اقدام» قرار دارد. اگر فرد در تصمیمات خود تحت تأثیر القای دیگران باشد، این نشانه خوبی برای پرهیز از اطلاعات نادرست نیست. برای مثال، فردی که تصمیم به ترک سیگار دارد، توسط برخی افراد این‌گونه تشویق می‌شود که خیلی از افراد سال‌ها سیگار کشیده‌اند، اما سالم هستند و برای اثبات ادعای خود کسانی را معرفی می‌کنند یا این که مادر بارداری این ماده غذایی را مصرف کرده و کودک وی باهوش‌تر و زیباتر شده است. عامل دوم، پذیرفتن تبعات آن کار توسط فرد می‌باشد. به عنوان مثال، خانم باردار در زمینه تغذیه از بین توصیه‌های مادر، همسایه،

مقاله حاصل تحقیق مستقل بدون حمایت مالی و سازمانی است.

۱- استادیار، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده

رسانه، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

۲- استاد، کتابداری و اطلاع‌رسانی، مرکز تحقیقات فن‌آوری اطلاعات در امور سلامت،

دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران

نویسنده طرف مکاتبه: حسن اشرفی ریزی؛ استاد، کتابداری و اطلاع‌رسانی، مرکز تحقیقات

فن‌آوری اطلاعات در امور سلامت، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران

Email: hassanashrafi@mng.mui.ac.ir

نتیجه‌گیری

تغییر هر رفتار همیشه با پیامدهایی مواجه است. انسان‌ها بسته به نگرش و باورهای خود راهی را انتخاب می‌کنند. تضمین انتخاب درست در گرو دسترسی و استفاده از اطلاعات معتبر و پرهیز از اطلاعات نادرست می‌باشد. گام‌های پیشنهاد شده مطالعه حاضر به منظور پرهیز و ممانعت از اطلاعات نادرست در زندگی فردی، شغلی و اجتماعی می‌باشد. بنابراین، ضمن دعوت از پژوهشگران و ناقدان برای بررسی این مراحل پیشنهادی، توصیه می‌شود این چارچوب توسط سایر محققان توسعه، تعدیل و اصلاح گردد و پرسش‌نامه‌های ویژه برای پرهیز از اطلاعات نادرست به ویژه در حوزه سلامت طراحی شود. در عین حال، این توجه و حساسیت در بین مدیران و متخصصان سلامت و همچنین، دست‌اندرکاران رسانه‌ها ایجاد شود که به آموزش عموم مردم در زمینه شناسایی اطلاعات معتبر از غیر معتبر بیشتر توجه کنند و بستر لازم برای نهادینه‌سازی مفهوم پرهیز از اطلاعات نادرست را در بین عموم مردم فراهم نمایند. به نظر می‌رسد جامعه‌ای که مردم آن در فضای اطلاعاتی متناقض قرار گیرند یا به عبارت دقیق‌تر، در «زیست جهان اطلاعات متناقض» قرار گیرند، قدرت تشخیص اطلاعات درست از نادرست را نخواهند داشت و ممکن است تصمیمات نادرستی اتخاذ کنند و این آسیبی جدی به فضای تبادل اطلاعات و به ویژه اعتماد عمومی در جامعه خواهد زد.

تضاد منافع

در انجام پژوهش حاضر، نویسندگان هیچ‌گونه تضاد منافی نداشته‌اند.

آشنایان و پزشک یکی را باید انتخاب کند و این به استقلال رأی و اهمیت قابل شدن یا نشدن برای اطلاعات معتبر در بین افراد متفاوت است. شاید بتوان گفت در بین مراحل یاد شده، این مرحله دشوارترین بخش پرهیز از اطلاعات می‌باشد؛ چرا که فرد در معرض تصمیم تأثیرگذاری است که باید تبعات آن را بپذیرد. همچنین، نوع آموزش‌های دریافتی فرد در طول زندگی، میزان سواد اطلاعاتی، نوع شخصیت و سبک زندگی از عوامل مهمی است که می‌تواند بر تصمیم پس از پرهیز از اطلاعات نادرست تأثیرگذار باشد.

رفتار پس از پرهیز: به نظر می‌رسد وضعیت فرد در این مرحله، بسته به شخصیت فرد، نوع فرهنگ حاکم بر جامعه و میزان آموزش‌های دریافتی، متفاوت خواهد بود. اگر با انجام پرهیز از اطلاعات نادرست، سطح انتظارات فرد از این پرهیز محقق شود و کمترین تبعات منفی را برای وی داشته باشد، فرد در سایر حوزه‌ها نیز سعی می‌کند از این نوع استراتژی استفاده نماید. در این مرحله، برخی افراد ضمن این که شبه اطلاعات استفاده نکرده‌اند، دیگران را نیز به چنین رفتاری تشویق می‌کنند و دانش و تجربه خود را در اختیار آن‌ها قرار می‌دهند، اما در صورتی که پیامد چنین رفتاری چندان مثبت نباشد و فرد تحت تأثیر القائات و طرد شدن از طرف دیگران قرار گیرد، نمی‌تواند به درستی از اطلاعات نادرست اجتناب نماید. در این مرحله است که آموزش‌های عمومی در جامعه در خصوص سبک زندگی سالم، تقویت هوش هیجانی و اهمیت استفاده از اطلاعات معتبر در زندگی، نقش اساسی در ترویج و جهت‌دهی عموم مردم برای استفاده از اطلاعات معتبر و پرهیز از اطلاعات نادرست بسیار مؤثر خواهد بود.

References

1. Keshavarz H. Information seeking: From information needs to information credibility. Tehran, Iran: Ketabdar Publishing; 2015. [In Persian].
2. Amiri Aghadaei F. Principles of marketing. Isfahan, Iran: University of Isfahan; 2009. [In Persian].

The Stages for Avoiding Misinformation and Disinformation in Health Context: A Commentary

Zahra Kazempour¹, Hasan Ashrafi-Rizi²

Commentary

Abstract

In the information world, humans are faced with valid and invalid information (misinformation and disinformation); however, the general tendency of humans is to use valid information. Sometimes, however, individuals get caught up in developing and using invalid information for different reasons. Nevertheless, changing any behavior has consequences and individuals choose a path considering their attitudes and beliefs. Ensuring the right choice depends on accessing and employing valid information and avoiding invalid information. Now what should an individual do if one wants to save oneself from the swamp of invalid information? In this commentary, identifying the knowledge gap, searching and acquiring information, evaluating information, and deciding to avoid misinformation are suggested as steps for avoiding misinformation and disinformation in health context.

Received: 16 July, 2020

Accepted: 05 Aug., 2021

Published: 06 Aug., 2021

Citation: Kazempour Z, Ashrafi-Rizi H. **The Stages for Avoiding Misinformation and Disinformation in Health Context: A Commentary.** Health Inf Manage 2021; 18(3): 135-7.

Article resulted from an independent research without financial support.

1- Assistant Professor, Knowledge and Information Science, Department of Knowledge and Information Science, School of Media, Payame Noor University, Tehran, Iran

2- Professor, Medical Library and Information Science, Health Information Technology Research Center, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran

Address for correspondence: Hasan Ashrafi-Rizi; Professor, Medical Library and Information Science, Health Information Technology Research Center, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran; Email: hassanashrafi@mng.mui.ac.ir